

ve látott napvilágot, s most kézbe vehetjük az egybegyűjtött kötetet, melynek címe nyilván a költészet és zene fegyelmező zártságára és mégis végtelen szabadságára utal. Mert két élete van, a költészet és a zene, de nem jól mondom, mert nem két külön élet ez, hanem két egymásba öltött életszál, egyszerre élete a költészet és a zene. Kevesen ismerik a zeneirodalom kiterjedését és mélységét olyan alaposan és olyan beleérző együtthangzással, mint ő, verseit pedig ismerjük mindnyájan, akik a literátus olvasóközönség tagjai közé soroljuk magunkat. Tanított zeneiskolában, olyanok voltak tanítványai között, mint Fischer Ádám és Fischer Iván. Előadóművészi diplomát szerzett, műhelyteremtő munkát végzett a rádióban és a televízióban, zenei ismeretterjesztő műsorait, ezt jól mondom, az egész ország hallgatta. Kodály Zoltántól Weöres Sándorig a magyar szellemi élet legnagyobb alakjaival készített beszélgetéseket az értékeremtő magyar múlt és az európai szellem jegyében.

„Tristis est anima mea” — idézi az egyik vers, de nem a szomorúság hangja uralkodik a kötetben, pedig van oka szomorúságra is, hanem a serenitásé, olyan szelíd mosolygásé, amely nem a világon derül, mert az nem sok okot ad derűre, hanem a lélek mélyéről jön. Mint édesapjával kapcsolatban írja: „tragédiák sodrában is derűsnek maradni”. Kedves, szelíd hangját nem elkülönülésen, hanem ellenkezőleg, az újra és újra felfedezett és hangoztatott hozzákötődésen keresztül fejezi ki. Hozzákötdően az európai kultúrához. Rilke, Amerigo Tot, Shakespeare, Heidegger, Ravel, Debussy, Respighi, Zozsima sztarc (Dosztojevszkij), hogy csak az első félszáz oldalról idézzek megemlített neveket. S ott van a közelmúlt magyar kultúröröksége Ottlik Gézától Takáts Gyuláig. Petőfit a fiának nevezi, verset ír Kármán József emlékére, dedikál Petrovics Emilnek. Benne él a magyar kultúrában és vele él a magyar kultúra. A versek nagy része kötött rímrendű, kötött ritmusú vers, nagyon szép, szemantikai értelmet hangsúlyozó felhívó enjambementekkel. Szabadverseinek (például a tíz mondatos versek) belső zenei köre is hibátlanul működik. A mesterségbeli tudás nemcsak az olvasásnak kedvez avval, hogy kellemes nyelvi élményt nyújt, hanem tartalom-hitelesítő feladatot is betölt.

Czigány Györgyöt az Újhold lírai hangvételének vonzatkörébe tartozó költőnek ismeri az irodalomtörténet, és fogalmazásának tárgyias fegyelmezettsége, a mondatformálás lélegzési ritmusa rokonává is teszi evvel a modern magyar költészetben annak idején új iskolát teremtő iránnyal. De nem megy el Nemes Nagy Ágnes személytelen-séget követelő keménysége és szigorúsága felé, hanem inkább a felé a jóság és szelídség felé hajlik, amely Pilinszky Jánost jellemezte. Pilinszky drámaisága és néha már a görög drámák értelmében

vett tragikum nélkül. A verskísérlet, mert a vers mindig kísérlet, itt a lélek belső harmóniájának megteremtésére törekszik. Annak elérésére, amit úgy fogalmaz meg egy helyen, hogy „valamiképp együtt minden”. Ez az „együtt minden” a katolicitást is jelenti verseiben, és mai költészetünkben ritka az a megvallott hit, ami ilyen esztétikai színvonalon átítatja és megalapozza ezt a kötetet. Ez nem posztmodern költészet, nem a kierkegaardí értelemben vett irónia tragikus stádiumában él, távol áll tőle a metafizika-tagadás, amit a mai kritika egy része kötelezően elvár az irodalomtól. Szelíd derűjét hit alapozza meg, hívó lélek lakik benne, nem a komor és semmibe vezető *Angst*, nem az egzisztencialista szorongás járta át, hanem olyasvalami, amit egy szóval nehéz lenne megnevezni, de egy Celanói Tamástól vett idézet érzékletesen körülír: „Mors stupendis et natura / Cum resurget creatura”, „Halál hökken és természet / Minden ámul s újra éled...” (*Kairosz*, Budapest, 2013)

KENYERES ZOLTÁN

JÁSZ ATTILA: BELSŐ ÁRNYÉK

„...angyal akartál lenni.” És ember maradtál. — Csontváry magányos cédrusai, Tarkovszkij időmozaikjai vagy Kaposi Tamás apokaliptikus víziói mind ugyanezt a tapasztalatot tükrözik, de túl is mutatnak az alkotó lélek belső árnyékán, olyan szemlenni tájakat tárva fel a befogadó előtt, amelyeken nem léphetünk keresztül saját határaink ideiglenes felszámolása nélkül. „...csak nézni a képet és beszélni róla, / mintha hozzá / vezetne vak világtalant, / a szakadék felé, / mint mindig, / nem baj, hogy csak festve van, / éppúgy bele lehet zuhanni, / két vastag festékréteg között / sokkal jobban összetörheted magad, / aztán elveszhetesz a világ számára”.

Jász Attila költői világerzékelése valahol a *lát-hatón túl és a láthatatlanon innen* kezdődik, ahonnan visszanezve a festményekbe/filmkockákba vetített szövegtér, illetve az elszemélytelenített (pontosabban az alteregók által képviselt) szerzői én „világtalanítása” egészen más fénytörésbe helyezi a szemlélt élet-műveket. Különleges ekfrázisokról van szó: a megidézett alkotások mentén nemcsak a konkrét képek képzeletbeli tárházát járhatjuk be, a lábjegyzetek, valamint a kommentárok segítségével a műhelytitkokba is belepillantunk.

Ez az immanens ihletettséggű indíttatás azonban nem korlátozódik a különböző életrajzi adalékok felmondására és az utókor legendáriumainak lajstromozására, hiszen a kulisszák kitégítése ez esetben egy szuverén horizont létrehozását jelenti, ami hol átfedésben van, hol pedig összeolvad az éppen nyomon követett képiró világgal (a már

említett Csontváry Kosztká Tivadarral, Andrej Tarkovszkijjal vagy Kaposi Tamással, akiknek fennmaradt hagyatéka szinte a teljesség igényével lett a kötetbe emelve). Az azonosulástól kezdve, az úgynevezett szerepjátékon át, egészen a közvetítő kapcsolatig terjed tehát az adott művészi alak(zatok)hoz fűződő attitűd és viszonyrendszer elbeszélői-stilisztikai skálája. Érdekes, hogy a jellemtelen forrású, bizonytalan hitelességű jegyzetek áldokumentum- vagy félfikciós-jellege egyszerre relativizálja, illetve erősíti meg a poétikus portrék biografikus-művészettörténeti referenciáit. Ezzel együtt a párhuzamosan futó, másodlagos szövegeknek is nevezhető napló-, esetleg interjúszövegek a szerzői áthasonulás mozzanatait is kimerevítik egy-egy pillanatra; nemkülönben maguk a versek, amelyek hasonlóképpen örökítik meg ezeket a finoman közvetített, ugyanakkor mélyen bensőségté tett változásokat, szellemi és lelki zárandoklatokat. Mert „csak belső utazás létezik, / mivel kívül örökre turista maradsz”. Milyen térképet adhatnak a kezünkbe a gigantikus, kiállíthatatlannak bizonyuló Csontváry-vásznak, hová vezethetnek Tarkovszkij hosszú beállítású, kontemplatív kamera-kocsizásai, és vajon miféle tükröt tarthatnak elénk a többrétegű, visszaroncsolt felületű Kaposi-képek?

A látvány kérge alatt kell kaparásznunk, hogy megleljük a Jász-féle lírai látomások gyökerét, ami ugyancsak egy láthatatlan, „nem e világból való” vidék földjébe kapaszkodik. „A világ ócska ponyva, / nem festek rá többet” — írja Csontváry nevében a költő, mégis egy világnyi képsorozat keletkezéstörténetével, illetve háttér-helyszíneivel (a Csontváry-ciklus alcíme: *Kép és hátoldala*) ismerkedhetünk meg, hogy végül eljussunk a vizualitás érzéki végpontjához, ami egyben a művészi látásmód esztétikai határterületét is magában foglalja: „van egy hely, mi bárhol lehetne, / egy város bármely tenger partján, / de most már itt van a vásznon”. A *Tarkovszkivágások* emlékmontázsa és a *Kaposi Tamás-apokaliptika* tükröbetört valósága is e felé a felszabadított más-világ felé irányítja a figyelmet. „Minden csak részlet, / szemlélődöm még mindig, / látni tanulok” — olvashatjuk a Taormina egyik „kinagyított részletét”, ami nem pusztán egy képzelt képkivágás fogalmi formája, hanem a szemlélődő szubjektum folyamatosan fluktuáló figyelmének „látletele” is. „Bármilyen furcsa, azt festem, amit látok. Ennyire modern vagyok” — olvashatjuk az egyik Csontváry-kép hátoldalán...

A három részes könyv triptichonszerű felépítése talán látenszen utal is rá, de mindenképpen az egyes szám második személyben megszólított Tarkovszkijhoz tartozik a legkidolgozottabb és legösszetettebb szerkezet. (Égyébként Csontváry egyes szám első személyben szólal meg, míg Kaposi Ta-

más egyes szám harmadik személyként tűnik fel.) Talán ez a legszemélyesebb közelítés is, melyben eltűnnek az artisztikus motivikus áttételek; egy nagyon bensőséges folyamat indul meg, tulajdonképpen az egyes filmek *behunytt szemű* újravágásának, metaforikus átmontázsolásának lehetünk részesei. „Jézusról szeretnél filmet készíteni. Ha lehet, amattör kamerával, képletesen és nem konkrétan, természetesen. Esetleg csak a lehajló, felegyenesedő fűcsomókat mutatni meg, még a lábat sem, amely letaposza.”

Csontváry messiáskomplexusa, illetve a Kaposi-féle „optimista apokaliptika” valamiképpen összeköthető a tarkovszkiji magán evangéliummal, melyben az ikonfestő Rubljov vagy a titokzatos Sztalker alakjában valóban a krisztusi arccal szembesülünk, tükör által homályosan persze, s a részletekbe rejtve, ahol nem mindig az ördög lakik. „Saját negatívó túlvilágunkkal a személyiség és az alkotás erejével szállni szembe...” — szól a Kaposi-fejezet egyik idézete (Miltényi Tibortól), ami akár az egész kötet mottója is lehetne. A belső árnyék átlépése ugyanis akkor kezdődik, amikor kilépünk saját kereteink közül, majd lassan elindulunk a fentebb említett szakadék felé. Az se baj, ha festve vagy vetítve van. Sőt, az sem számít, ha csak elképzeljük a sötétlő mélységet s behunytt szemmel tesszük meg az első lépést. — Látod? Csak egy pillanat, és már zuhansz is. Fölfelé. „...ember akartál maradni.” És angyal lettél. (*Kortárs*, Budapest, 2013)

PAPP MÁTÉ

HEIDL GYÖRGY: KATOLIKUS SZEMMEL. NET-LAPOK

A Pécsi Tudományegyetem Esztétika Tanszékén oktató, elsősorban patrisztikus szerzők szövegeivel foglalkozó eszmetörténész esszégyűjteménye azokat az írásait tartalmazza, amelyeket korábban internetes blog-bejegyzések formájában tett elérhetővé a felhasználók/olvasók számára. Szövegeinek egyedisége, hogy olyan, a mindenkori hívőket és az egyház iránt érdeklődőket érintő kérdéseket tár az arra érzékeny befogadók elé, amelyek a katolikus hit alapjaira való rákérdezéssel, általában egy-egy ünnepnaphoz kapcsolódva, bevezetnek bennünket a misztérium valóságába.

Itt nemcsak az adott ünnep misztériumának feltáráról van szó, amelyhez főként Szent Ágoston, Szent Ambrus, Órigenész és magának a Szentírásnak a vonatkozó szövegeit hívja segítségül; hanem arról a csodálatos és mindent átható titokról, amelyet Heidi György is az egyházatyák művein keresztül kutat, és amelyet a legegyszerűbben Létnek hívunk, anélkül azonban, hogy átérznénk a Titkok titkának fürkészésére szóló meghívottságunkat. Ennek elfejtése a Létnek mint ünnepnek az elfele-